

Edderkoppen og rundormen ... ugebrev nr. 8, 26. juli 1999

Bjørnefeberen havde lagt sig en smule, da undertegnede med en vandringsledsager spændte bjergstøvlerne på fødderne og afventede den planlagte flyvers tilsynkomst over Clavering øen. Rygsækkene stod klar ved de blå husgavle og ventede på at gøre skuldrene ømme på den lange forestående vandretur ind i dalen. Flyveren kom, og den lokale postmester fik vredet armen om for hurtigt at sortere posten, så brevene hjemmefra kunne komme med i rygsækken ind i Store Sødal på den årlige linietransekt. Hvert år i midten af juli dækker BioBasis-programmet en ca. 115 km lang rute fra vores nabo i øst, Slædepatruljen Sirius' hovedkvarter i Daneborg, til bunden af Store Sødal i vest, langs hvilken der registreres alle pattedyr og fugle, vinterreder og sommerbo af lemminger, dagsommerfugle, humlebier og ekskrementbunker fra moskusokser. Dagen forinden var de 40 km² moskusterræn i Zackenbergdalen kæmmet for okser.

Tendensen i sæsonens tilgang af okser til Zackenbergdalen synes at ville følge de foregående års billede, selv om naturens mange luner har lært os ikke at bruge ord som "altid, aldrig og plejer" når snakken drejer sig om naturen her. Ikke desto mindre var der flere okser i dalen og i de tilstødende områder, end der havde været tidligere på sæsonen. De sidste tre ugers oksetællinger i området viser, at meget få af sidste års kalve synes at have overlevet den snerige vinter, hvorimod andelen af nyfødte kalve ligger tæt på det forventede.

Rutens første etape gik i den sidste bjørns fodspor op langs elven, men det var så også det sidste, vi så til den. I al fald sov vi trygt i teltet ved deltaet midt i dalen, mens solpletten på teltdugen flyttede sig hen over nordsiden og vækkede os, da den på langs af dalen sendte morgenlyset ind mellem Dombjerget og Zackenbergfjeldet.

Fenriselven var næste dags første prøvelse, hvilken vi klarede med en enkelt våd sok. Vegetationen i dalen viser med al tydelighed, at snemængderne her inde 50 km fra yderkysten generelt er væsentlig mindre. Tørmarksarterne som grønlandsk fjeldsimmer og den tueformede halvgræs børste-kobresie er helt dominerende, kun afbrudt af de våde kær ved foden af fjeldsidernes snefaner. Landet vrirlede med moskusokser. Vi talte 98 dyr på to dage, hvilket er 33 procent flere end på de samme dage sidste år, og det er måske en konsekvens af den forgangne vinters store snemængder længe ude. Vi er nu vendt tilbage til stationen og afventer transportlejlighed til Daneborg, så den sidste del af transekten kan gennemføres. Påhængsmotoren til gummibåden er midlertidigt strandet på Island, hvor den har været til serviceeftersyn, så den først givne lejlighed bliver den ordinære Twin Otter, der heldigvis kommer her forbi, inden den lander i Daneborg. Så er det bare om at stå ved startpladsen på landingsbanen og vifte med tommelfingeren.

Biovidenskaberne er i denne sommer ved at få føjet nye navne til artslisten. Med sidste flyver kom svampespecialisten. Svampe er en faggren som efter sigende ikke tidligere har været repræsenteret i Nationalparken. Der er rigeligt at kaste sig over. En tommelfingerregel siger, at der er dobbelt så mange svampearter i et område, som der er arter af højere planter, og dem er der registreret 151 af på disse kanter. Hovedformålet med dette års svampeindsats bliver at få lavet en artsliste for området, som så forhåbentlig vil virke ansporende for yderligere indsats på dette område. Og så tænker jeg i denne forbindelse kun på de jordbundne former med de delikate overjordiske frugtlegemer, som vi, der mere fokuserer på den kulinariske side af svampen, koncentrerer os om.

Men andre og mere udspekulerede arter af svampe er ved at gøre sig synlige i landskabet. Det er svampe, der inficerer fluer. Disse fluer får, når deres indre svamp er ved at være moden, en ubændig trang til at sætte sig på, for fluers vedkommende, aparte steder, frit eksponerede for enden af et græsstrå, eller på videnskabelige markører (som der er små tusind af rundt om i landskabet). Her fæstner svampen fluen til underlaget, så den, efter døden er indtruffet, ikke falder ned, hvorefter fluens bagkrop revner, så svampens sporer igen kan spredes med vinden til skræk og rædsel i de små fluehjem. Fra disse "Fluernes herrer" til andre sider af science fiction-verdenens virkelige historier.

Edderkopper er her masser af, og hvis de ikke havner i næbbet på en fouragerende vadefugl, kan de, for en tid, som fluen, danne hjem for en indre djævel. Forleden kom jeg tilbage efter den ugentlige oksetur rundt på Aucellas fjeldskråninger med en flot stor edderkop til den lokale specialist. Det viser sig, at bagkroppen er helt deform, og bøjet i en underlig vinkel. Det var endnu et eksempel på den virkelige verdens alien. Her er der tale om nematoder, små rundorme, der muligvis gennem føden kommer ind i edderkoppen og her vokser sig stor på sin værts bekostning. Til sidst dirigerer den edderkoppen hen til det, for langt de fleste edderkoppers vedkommende, unaturlige element, åbent vand. Edderkoppen har nu fået sig en uslukkelig tørst, så den drikker så at sige sig selv ihjel. Hvor om alting er registrere nematoden at værten er ved at fylde sig, og at omgivelserne dermed er de rette til at gøre sin exit. Den gnaver sig vej ud gennem bagkroppen og er nu klar til den kønnede formering i det fri.

Sommerfuglelarverne på disse kanter har den kortest tænkelige sæson. De vågner ved sneens forsvinden i løbet af juni og har kun den hektiske arktiske sommer til at vokse i, inden de igen skal forberede sig på 10 måneders dvaletilstand. For nogle arters vedkommende afkorter de den sparsomme tid yderligere for at undgå at havne i en lignende situation som fluerne og edderkopperne. Lang tid inden nattefrosten sætter ind, og inden sommeren er på sit højeste, spinder de deres overvintringskokon og siger tak for i år blot en måned efter, at de sagde goddag. Det er snyltehvepsenes hærgen, der tvinger dem til de drastiske forholdsregler, og selv om kokon-tilstanden ikke er den bedste livsforsikring, vælger de en rekord-kort vækstsæson frem for faren for at blive snyltet på med døden til følge. Denne strategi kræver selvsagt lang tid til at udvikle de voksne former, og syv til tolv år er ganske normalt på disse kanter. Snyltehvepsene lægger deres æg i den levende sommerfuglelarve, og snyltehvepsens larver er således fra klækningen omgivet af et beskyttet forråds-kammer, hvor det bare er at tage for sig af de bløde sager indtil de sidste livsvigtige organer fortæres, og det er blevet tid for snyltehvepselarven til selv at spinde sin kokon uden for sommerfuglelarvens tomme hylster. For retfærdighedens skyld skal det nævnes, at der er snyltehvepse, der har specialiseret sig i at snylte på andre snyltehvepses larver, mens de gnaver sig vej gennem sommerfuglelarven. Jo, det biologiske æskesystem kom før kinesernes!

Til slut bør nævnes, at Zackenbergstationens lemmingefamiliesaga har fået nyt liv, da der fra felten er indkommet to "frivillige" lemminger, som har indvilget i at modtage et tilbud, som de ikke kan modstå. Et ophold med kost og logi, sikret mod fjender, der stræber dem efter livet. Alt hvad jeg ønsker til gengæld er at kunne få lov til at studere deres fødevalg i de tilnærmede naturlige omgivelser, som de to 75x90 cm store bure giver, samt i mindre indhegninger på 1 m² ude i felten, som de gennem sommeren vil blive placeret i for en kortere tid. De vil den 1. september atter blive sat på fri fod samme sted, hvor de gik i fælden. Mere om dem på et senere tidspunkt.

Med pattedyrlig hilsen

Thomas Bjørneboe Gomes Berg